

Humanum

Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne

Nr 9(2)/2012

ISSN 1898-8431

[s. 253-260]

Michaela Makovcová

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovakia

Európsky zatýkací rozkaz

The European Arrest Warrant

Keywords: *low, arrest*

Summary

European Arrest Warrant is clearly one of the most important institutes within the criminal justice co-operation of the European Union's organs. Its implementation significantly simplified way of surrender for the purpose of prosecuting, imprisonment or safety measures. When taking to the laws of the Member States and a long-term use of proved application problems related to it what in Slovak Republic led to an adoption of two laws on the European Arrest Warrant.

Nevertheless, it can be concluded that without such an institute in those days of free movement of people, would be very difficult searching for those people, their transfer from a state to another state where a criminal prosecution or punishment is taking place.

Európsky zatýkací rozkaz je moderný a účinný nástroj, ktorý zásadne zmenil a zjednodušil spoluprácu justičných orgánov Európskej únie (ďalej len „EÚ“) pri vydávaní osôb na trestné stíhanie, výkonu trestu alebo ochranného opatrenia. Bol prijatý v dobe, kedy sa Európska únia pokúšala prispieť k boju proti terorizmu, avšak sa dotýka aj veľa iných oblastí kriminality. Do európskeho práva sa Európsky zatýkací rozkaz dostal

prostredníctvom Rámcového rozhodnutia Rady Európy o európskom zatýkacom rozkaze a vydávacom konaní medzi členskými štátmi zo dňa 13.6. 2002 (Rámcové rozhodnutie Rady č. 2002/584/SVV z 13. 6. 2002 o európskom zatýkacom rozkaze a vydávacom konaní medzi členskými štátmi, Úradný vestník EÚ: L 190). Samotné rozhodnutie vychádzalo zo záverov zasadnutia Rady Európy konaných v dňoch 15. a 16. 10. 1999 v Tampere, podľa ktorých sa mal zrušiť formálny prístup vydávania osôb medzi členskými štátmi v prípade osôb, ktoré unikajú pred spravodlivosťou potom, ako boli s konečnou platnosťou odsúdené, ako aj v prípade osôb podozrivých zo spáchania trestného činu. Podmienky na prijatie Rámcového rozhodnutia boli dané už skôr, avšak prijatie definitívneho rozhodnutia o zavedení Európskeho zatýkacieho rozkazu padlo koncom roku 2001, keď v atmosfére po útokoch z 11. septembra v USA chcela Európska únia demonštrovať svoju odhodlanosť k boju proti terorizmu.

Európskym zatýkacím rozkazom sa rozumie rozhodnutie vydané justičným orgánom členského štátu s cieľom zatknutia a odovzdania (surrender) požadovanej osoby iným členským štátom na účely trestného stíhania alebo výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody. Fakticky aj právne teda dochádza k nahradeniu doterajšieho vydávacieho konania (extradition).

Aj keď čl. 1 ods. 1 rámcového rozhodnutia definuje európsky zatýkací rozkaz ako "justičné rozhodnutie", de facto sa jedná o **zvláštny druh žiadostio zatknutie a odovzdanievyžiadanej osoby**, ktorého podkladom musí byť vždy vykonateľný rozsudok, zatýkací rozkaz alebo iné vykonateľné súdne rozhodnutie s rovnakým účinkom. Tento systém vyplýva zo vzájomného uznávania rozhodnutí justičných orgánov členských štátov [Fenyk, 2003: 190].

Po prijatí rámcového rozhodnutia boli členské štáty povinné prijať potrebné kroky, aby ich vnútroštátne právo bolo uvedené do súladu s týmto rámcovým rozhodnutím. Pokiaľ ich ústavné právo dávalo prednosť medzinárodným zmluvám pred vnútroštátnym právom, štáty sa museli so svojimi medzinárodnými záväzkami vysporiadať tak, aby ich vnútroštátna úprava prijatá na základe rámcového rozhodnutia mohla byť používaná. V podmienkach Slovenskej republiky vzťah medzi medzinárodnými zmluvami a vnútroštátnou úpravou rieši samotná Ústava SR v článku 7. ods. 2., čiže prvým krokom **bolo prijatie vnútroštátnej úpravy** európskeho zatýkacieho rozkazu a druhým krokom **bolo vylúčenie Európskeho dohovoru o vydávaní** z 13.12.1957 (vrátane jeho dodatkov), ktorým sa inak riadilo vydávanie medzi členskými štátmi Európskej únie [Fenyk, 2003: 187].

Vo vzťahoch medzi členmi EÚ európsky zatykač nahradil všetky predchádzajúce nástroje týkajúce sa vydávania osôb. V priestore EÚ bolo do prijatia rámcového rozhodnutia vydávanie osôb upravené viacerými medzinárodnými dohovormi.

Základným bol Európsky dohovor o vydávaní z 13. 12. 1957, jeho dodatkový Protokol z 15. 09. 1975, druhý dodatkový Protokol zo 17. 03. 1978 a Európsky dohovor o potláčaní terorizmu z 27. 01. 1977 v časti týkajúcej sa extradície. Z novších to bol dohovor z 19. 06. 1990 uplatňujúci Schengenskú dohodu zo 14. 06. 1985, ktorý založil Schengenský informačný systém a ktorý medzi členskými štátmi EÚ zdokonalil mechanizmus týkajúci sa osôb, ktoré sú hľadané národnými orgánmi s cieľom zatknúť ich, ktorý ale nezaviedol nič nové do tradičného extradičného mechanizmu vykonávaného podľa Európskeho dohovoru o vydávaní z roku 1957 [Hanus, 2006: 36-39].

Len zopár členských štátov uplatnilo právo obmedziť časový alebo materiálny rozsah pôsobnosti Európskeho zatýkacieho rozkazu. Pokiaľ ide o prvý prípad, niektoré štáty tak urobili v súlade s rámcovým rozhodnutím po tom, ako bolo toto rozhodnutie prijaté, najmä vylúčením jeho uplatnenia na činy, ku ktorým došlo pred stanoveným dátumom (čl. 32 / FR, IT, AT). Iné členské štáty však chceli pristúpiť k tomuto obmedzeniu bez toho, aby dodržali rámcové rozhodnutie, či už by to bolo s ohľadom na postup (čl. 32 / CZ, LU, SI), obsah obmedzenia (CZ, LU) alebo dokonca na dátum vstupu do platnosti (CZ). Odvtedy existuje riziko, že žiadosti o vydávanie, ktoré tieto členské štáty predkladajú, by mohli ostatné členské štáty zamietnuť.

Vydávanie vyžiadaných osôb medzi jednotlivými členskými štátmi pri uplatnení rámcového rozhodnutia podlieha **výlučne súdnej moci**. Potvrďuje to napríklad skutočnosť, že veľká väčšina členských štátov povoľuje **priamy kontakt medzi súdnymi orgánmi** v rôznych etapách konania (čl. 9 ods. 1, 15 a 23). Niektoré členské štáty však určili **výkonný orgán**, ktorý bude plniť funkciu kompetentných súdnych orgánov buď úplne (čl. 6 / DK) alebo čiastočne (EE, LV, LT, FI, SE).

Pre ustanovenie **ústredného orgánu**, povoleného rámcovým rozhodnutím, ktorý má monopol v oblasti vydávania, sa rozhodla len malá časť členských štátov (čl. 7 / EE, IE, HU, MT, UK).

Na základe záruky vyššej účinnosti rámcové rozhodnutie obmedzuje dôvody na zamietnutie vydávania medzi členskými štátmi, pričom vylučuje každé rozhodnutie z politických dôvodov. Počet povinných dôvodov na zamietnutie vykonania uvedených v rámcovom rozhodnutí sa pohybuje od 3 do 10 podľa jednotlivých členských štátov. Všetky členské štáty transponovali **tri povinné dôvody** nevykonávania s niekoľkými výnimkami (čl. 3 ods. 1 / NL, UK) alebo nedostatkami (čl. 3 ods. 1 / DK, IE) ; čl. 3 ods. 2 / IE, UK). Pokiaľ ide o voľbu transponovať **sedem nepovinných dôvodov**, tie naopak vedú k veľmi odlišným situáciám, ktoré sa menia od jedného členského štátu k druhému. Niektoré prijali len ich časť alebo nechali širší priestor svojim súdnym orgánom, iné ich na druhej strane označili všetky za povinné. Voľbu transpozície možno v podstate, okrem prípadu opačného vývoja súdnej praxe (čl. 4 ods. 3), skritizovať, keď pôjde až tak ďaleko, že sa od

súdnych orgánov bude vyžadovať ich vlastné vykonávanie namiesto prijatia zatýkacieho rozkazu, zatiaľ čo presne v tom členskom štáte, ktorý zatýkací rozkaz vydáva, prebieha trestné stíhanie (čl. 4 ods. 2).

Okrem urýchlenia, ktoré vyplýva z výhradne súdneho postupu, spočíva rýchlosť zatýkacieho rozkazu aj v **jednotnom formulári** (prijali ho všetky členské štáty explicitne, okrem MT a UK), rôznych **spôsoboch doručenia** a vo vymedzení **termínov konania**.

Požiadavky členských štátov sa predsa len vo svojich podrobnostiach veľmi líšia, pokiaľ ide o **termíny prijatia zatýkacích rozkazov od dátumu zadržania** (od 2 do 40 dní), pokiaľ ide o **preklady** (od iba jedného schváleného jazyka po viac ako štyri) a pokiaľ ide o **spôsoby overovania** (od požiadavky jedného originálu po jednoduchý fax). To je v praxi príčinou omeškaní alebo dokonca neuskutočnenia vydání.

Aj keď je zatýkací rozkaz účinnejší a rýchlejší ako postup vydávania, naďalej podlieha úplnému dodržiavaniu záruk osôb. Na rozdiel od niektorých členských štátov Rada nezamýšľala urobiť zo všeobecnej podmienky dodržiavania základných práv dôvod na výslovné zamietnutie v prípade ich porušenia. Je však jasné, že súdny orgán je naďalej **oprávnený zamietnuť vykonávanie zatýkacieho rozkazu** ak zistí, že pri konaní došlo k porušeniu článku 6 Zmluvy o Európskej únii a ústavných princípov spoločných pre všetky členské štáty. V systéme založenom na vzájomnej dôvere by však malo k takejto situácii dochádzať len výnimočne.

Patrilo by sa zdôrazniť **viacero pozitívnych bodov**. Rámcové rozhodnutie je **presnejšie**, pokiaľ ide o ne bis in idem. **Posilnilo právo** na právnu pomoc (čl. 11 ods. 2, čl. 12 ods. 2, čl. 27 ods. 3 a čl. 28 ods. 2), na preskúmanie príležitosti držania vo vyšetrovacej väzbe (čl. 12), ako aj na odrátanie už uskutočneného obdobia odňatia slobody od výšky rozsudku (čl. 26). Zatýkací rozkaz svojou rýchlosťou vykonávania všeobecnejšie prispieva k lepšiemu dodržiavaniu "primeraného termínu". Svojou účinnosťou, najmä pokiaľ ide o získanie vydania štátnych príslušníkov iných členských štátov, zjednodušuje rozhodnutie o predbežnom prepustení osôb nezávisle na ich mieste trvalého bydliska v rámci EÚ (čl. 12) [Hodnotiaca správa Rady EÚ k Európskemu zatýkaciemu rozkazu].

Európsky zatýkací rozkaz v podmienkach slovenského trestného práva

Prvého mája 2004 sa Slovenská republika stala členom EÚ. Svojim členstvom sa zároveň zaviazala plniť ciele vytýčené EÚ, a jedným z nich bolo vytvoriť priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, čo viedlo k zrušeniu klasického mechanizmu vydávania osôb založenom na extradičnom konaní [Ivor, 2010: 856] v rámci členských štátov EÚ a k jeho nahradeniu systémom odovzdávania osôb prostredníctvom Európskeho zatýkacieho rozkazu. Ustanovenia rámcového rozhodnutia boli do právneho poriadku Slovenskej republiky implementované dvakrát, a to najprv zákonom o európskom zatýkacom

rozkaze v roku 2004 [Zákon Národnej rady SR zo dňa 24. júna 2004 č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze a zmene a doplnení niektorých zákonov] a neskôr novým zákonom o európskom zatýkacom rozkaze v roku 2010 [Zákon Národnej rady SR zo dňa 09. marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze].

Vychádzajúc z dôvodovej správy k zákonu o európskom zatýkacom rozkaze z roku 2004 Slovenská republika videla nutnosť prijatia tohto zákona ako integrálnu súčasť plnenia svojich záväzkov v súvislosti s jej vstupom do EÚ. Význam zákona videla v tom, že tradičné vzťahy spolupráce, ktoré doteraz existovali medzi členskými štátmi EÚ, mali byť nahradené systémom voľného pohybu súdnych rozhodnutí v trestných veciach, vrátane predbežných a konečných rozhodnutí. V európskom zatýkacom rozkaze videla prvé konkrétne opatrenie v oblasti trestného práva, ktorým sa aplikuje zásada vzájomného uznávania, ktorý predstavuje základný kameň spolupráce v oblasti súdnictva [Dôvodová správa k zákonu Národnej rady SR zo dňa 24. júna 2004 č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze – všeobecná časť].

Od 01. augusta 2004 vstúpil do účinnosti zákon č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze. Počas svojho pôsobenia, až na nutné zmeny vyplývajúce zo vstupu Slovenskej republiky do Schengenského priestoru, nebol výraznejším spôsobom menený alebo dopĺňaný. Niekoľkoročné pôsobenie Európskeho zatýkacieho rozkazu dalo dostatočne dlhý priestor na to, aby umožnil zhodnotiť jeho pôsobenie a odhaliť niektoré jeho slabšie miesta a nedostatky a samotná prax poukázala na potrebu viacerých zmien a doplnení znenia zákona. Ministerstvo spravodlivosti SR v súvislosti tejto potreby viacerých zmien a doplnení vypracovalo návrh novely zákona o európskom zatýkacom rozkaze, ktorý mal byť predmetom pripomienkového konania v mesiaci júl 2008. Súčasne bola v mesiaci október 2008 zo strany EÚ v rámci 4. kola vzájomného hodnotenia členských štátov EÚ zameraného na praktické uplatňovanie európskeho zatýkacieho rozkazu súvisiacich postupov vydávania osôb medzi členskými štátmi EÚ hodnotená transpozícia rámcového rozhodnutia do právneho poriadku Slovenskej republiky. Po vyhodnotení medzirezortného pripomienkového konania k návrhu novely zákona č. 403/2004 Z.z., ako aj záverov a odporúčaní hodnotiacej správy Rady EÚ o Slovenskej republike, zohľadňujúc pritom rozsah a význam navrhovaných zmien, Ministerstvo spravodlivosti SR dospelo k záveru, že bude účelnejšie pripraviť ucelený návrh nového zákona o európskom zatýkacom rozkaze, ako novelizovať ten pôvodný. Stalo sa tak prijatím zákona č. 154/2010 Z.z. s účinnosťou od 01. septembra 2010.

Nová právna úprava európskeho zatýkacieho rozkazu vychádzala zo znenia prvého zákona, z jeho pripravovanej novely, ktorá bola predmetom pripomienkového konania, ako aj prihliadnutím na identifikované aplikačné problémy v súvislosti s jeho dovtedajším vykonávaním v praxi a v neposlednom rade aj na závery a odporúčania Hodnotiacej

správy Rady EÚ o Slovenskej republike. Hlavnou zmenou, ktorú nový zákon priniesol bola jeho úplne nová systematika v rámci jednotlivých častí zákona. Táto systematika má slúžiť k lepšej orientácii zákonných pravidiel v rámci konania o európskom zatykači, predovšetkým s prihliadnutím na reálny priebeh a konania o ňom v praxi. Zákon terminologický vychádzal z prvého zákona, avšak vo viacerých ustanoveniach spresňuje vymedzenie jeho základných inštitútov a postupov. Z procesného hľadiska bolo najzásadnejšou zmenou zavedenie predbežnej a vydávacej väzby inšpirovanej ustanoveniami Trestného poriadku [Zákon Národnej rady SR zo dňa 24. mája 2005 č. 301/2005 Z.z. trestný poriadok (ďalej len Trestný poriadok)] týkajúci sa extradičného konania na základe medzinárodného zatykacieho rozkazu. Dovtedajšia úprava väzby bola vyhodnotená ako nevyhovujúca, a to predovšetkým s ohľadom na jej obligatórnosť v súvislosti s vybranými kategóriami trestných činov [Dôvodová správa k zákonu Národnej rady SR zo dňa 09. marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatykacom rozkaze – všeobecná časť].

Prvsiemu zákonu o európskom zatykacom rozkaze bolo vyčítané predovšetkým prílišné zovšeobecňovanie pojmov, nejednoznačná terminológia, či nejednoznačná úprava postupov a inštitútov v rámci konania o ňom. Značné problémy v aplikačnej praxi spôsobovalo subsidiárne použitie Trestného poriadku vyplývajúce z § 1 ods. 2 zákona [§ 1 ods. 2 zákona č. 403/2004 Z.z. o európskom zatykacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov – tento zákon upravuje postup slovenských orgánov pri vydávaní osôb medzi členskými štátmi EÚ a každým ďalším štátom, ak tak ustanovuje medzinárodná zmluva na základe európskeho zatykacieho rozkazu a súviace konanie]. Aplikácia niektorých ustanovení Trestného poriadku sa tak stala sporná, napríklad aj s poukazom na inak nastavený systém európskeho zatykacieho rozkazu. V praxi tak vznikali problémy, ktoré ustanovenie Trestného poriadku je potrebné subsidiárne použiť, prípadne jednotlivé orgány túto povinnosť úplne opomenuli. Vznikla tak potreba tieto prípady podrobnejšie upraviť zákonom o európskom zatykacom rozkaze, ako aj jasným vymedzením pojmu v zákone, ktoré ustanovenia Trestného poriadku, predovšetkým ustanovení týkajúcich sa extradície, majú byť použité obdobne.

Uvedený nedostatok odstránilo znenie nového zákona o európskom zatykacom rozkaze, ktorý v § 1 ods. 2 upravuje subsidiaritu právnej úpravy zakotvenej v Trestnom poriadku k tomuto zákonu. Kým prvá veta umožňuje použitie Trestného poriadku, ak zákon neustanovuje inak, text druhej vety určuje použitie Trestného poriadku v prípadoch, ak ide o vydávanie osôb medzi členskými štátmi, ale na vzťahy medzi nimi nie je možné použiť postup podľa zákona v dôsledku vyhlásenia členského štátu k rámcovému rozhodnutiu, na základe ktorého obmedzil použitie postupu založeného na rámcovom rozhodnutí vo vzťahu ku skutkom spáchaným pred dátumom uvedeným vo vyhlásení.

Novší zákon jednoznačne upravuje podmienky straty platnosti európskeho zatýkacieho rozkazu, čo v prvej úprave absentovalo a subsidiárne sa na tieto situácie používali ustanovenia Trestného poriadku.

Aplikačná prax si vyžiadala aj nahradenie doterajšieho členenia na obligatórnu a fakultatívnu väzbu a zavedenie predbežnej väzby [§ 15 Zákona Národnej rady SR zo dňa 09. marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze]. Jej úprava bola inšpirovaná V. hlavou Trestného poriadku. Zákon stanovuje, že účelom väzby je zabezpečenie prítomnosti osoby na území Slovenskej republiky do doručenia originálu európskeho zatýkacieho rozkazu s prekladom do slovenského jazyka. Samozrejme, to len v prípade, ak sa preklad vo vzťahu k danému členskému štátu vyžaduje. Zákon v tomto prípade striktno stanovuje aj lehotu na rozhodnutie sudcu krajského súdu o návrhu prokurátora na vzatie osoby do predbežnej väzby. Súd samozrejme v týchto prípadoch nie je viazaný dôvodmi väzby podľa Trestného poriadku. Samotný zákon rieši aj príslušnosť súdu, ktorý je príslušný na rozhodnutie o vzatí zadržanej osoby do predbežnej väzby, a tým je krajský súd, ktorému prokurátor predložil návrh na vzatie zadržanej osoby do väzby. V prípade predbežnej väzby samotný zákon stanovuje, že pri ukladaní opatrení alebo obmedzení sa majú primerane použiť ustanovenia Trestného poriadku.

V neposlednom rade, novší zákon prešiel vo veľkej miere legislatívno-technickými úpravami za účelom spresnenia samotného textu prvého zákona, ktorý ako ukázala niekoľkoročná prax spôsobil pre aplikáciu prvého zákona justičným orgánom nie malé problémy. Rámcové rozhodnutie nahradilo klasické extradičné konanie (extradition) medzi členskými štátmi postupom odovzdávania osôb, čo už vyplýva z jeho samotného pomenovania (surrender porcedures between Member Statens). Z uvedeného vyplýva, že rámcové rozhodnutie je založené na striktnom rozlišovaní inštitútov extradition a surrender, pričom pojem extradition sa správne prekladá do slovenského jazyka ako vydanie a surrender ako odovzdanie. Naznačenú anglickú terminológiu nerešpektuje v plnej miere už preklad samotného rámcového rozhodnutia, keď sa v slovenskom preklade miestami zamieňajú pojmy vydania a odovzdania osoby. Tento nedostatok sa zákonite premietol aj do vnútroštátnej úpravy, a to jak do pôvodného zákona o európskom zatýkacom rozkaze, tak do nového zákona z roku 2010.

[1] § 1 ods. 2 zákona č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov – tento zákon upravuje postup slovenských orgánov pri vydávaní osôb medzi členskými štátmi EÚ a každým ďalším štátom, ak tak ustanovuje medzinárodná zmluva na základe európskeho zatýkacieho rozkazu a súviace konanie.

- [2] § 15 Zákona Národnej rady SR zo dňa 09. marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze
- [3] Dôvodová správa k zákonu Národnej rady SR zo dňa 09. marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze – všeobecná časť
- [4] Dôvodová správa k zákonu Národnej rady SR zo dňa 24. júna 2004 č. 403/2004 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze – všeobecná časť
- [5] Fenyk, J. Kloučková, S. 2003.*Medzinárodná justiční spolupráce v trestním řízení*, Praha.
- [6] Hanus, A. 2006.*Všeobecne o európskom zatýkacom rozkaze a o postupoch vydávania osôb medzi členskými štátmi Európske únie*, In: Polícijná teória a prax, 2006, č. 3.
- [7] Hodnotiaca správa Rady EÚ k Európskemu zatýkaciemu rozkazu
- [8] Ivor, J. et al: 2010.*Trestné právo procesné; druhé, doplnené a prepracované vydanie*, Bratislava: Iura edition.
- [9] Rámcové rozhodnutie Rady č. 2002/584/SVV z 13. 6. 2002 o európskom zatýkacom rozkaze a vydávacom konaní medzi členskými štátmi, Úradný vestník EÚ: L 190
- [10] Zákon Národnej rady SR zo dňa 09.marca 2010 č. 154/2010 Z.z. o európskom zatýkacom rozkaze.
- [11] Zákon Národnej rady SR zo dňa 24. júna 2004 č. 403/2004 Z.z o európskom zatýkacom rozkaze a zmene a doplnení niektorých zákonov
- [12] Zákon Národnej rady SR zo dňa 24. mája 2005 č. 301/2005 Z.z. trestný poriadok (ďalej len Trestný poriadok)